

Mi az afázia?

Hungarian

Valószínűleg már találkozott az afázia jelenségével. Kezdetben olyan kérdések merülnek fel, mint például, hogy mi is az afázia, hogyan alakulhat ki, vagy hogy milyen további problémák fordulhatnak elő.

Mi az afázia?

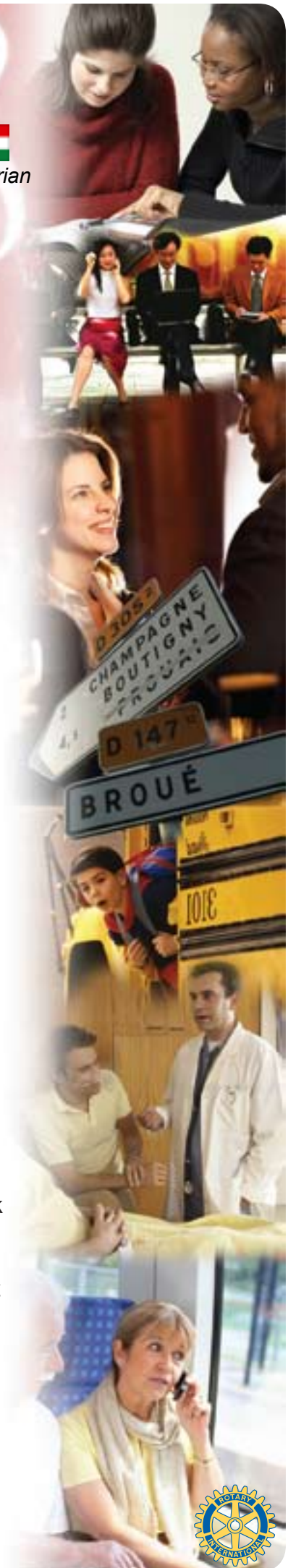
Minden ember használ nyelvet. A beszéd, a helyes szavak megtalálása, a megértés, az olvasás, az írás és a gesztikuláció mind részeit alkotják a nyelvhasználatunknak. Ha azonban agysérülés következtében nyelvhasználatunk egy vagy több része többé nem működik megfelelően, azt hívják afáziának. Az afázia – melyben az „a” fosztóképző, míg a „fázia” a beszédnek felel meg – tehát annyit jelent, hogy az adott személy többé nem képes azt kimondani, amit akar; többé nem képes használni a nyelvet. Az afázia mellett bénulás következhet be és/vagy problémák léphetnek fel a következő területeken:

- tudatos cselekvés,
- környezeti tényezők megfigyelése,
- koncentráció, kezdeményezés, memória.

A sérült emberek többé nem képesek egy időben két dologra figyelni, két dolgot csinálni.

Sok ember átéli azt a frusztrációt, mely egy külföldi nyaralás alkalmával éri őket, amikor nem képesek világosan kifejezni, amit akarnak, vagy nem értik meg pontosan, mit mond a másik. Ezt még olyan országokban is tapasztalhatjuk, melyek nyelvét jól elsajátítottuk; például, ha orvosi vizsgálatra kerül sor. Azokban az országokban pedig, melyek nyelvét kevésbé ismerjük, a helyiekkel folytatott kommunikáció egyre korlátozottabbá válik, és néha még az sem sikerül, hogy az általunk kívánt ételt rendeljük meg. Az afáziás emberek számára az ilyen problémák mindennaposak. Az afázia tehát nyelvi rendellenesség. Nincs két egyforma afáziás: ez a rendellenesség mindenki számára más. Az afázia súlyossága és mértéke többek között függ az agykárosodás helyétől és mértékétől, a korábbi nyelvi kompetenciától, illetve az adott egyén személyiségétől is. Néhány afáziás jól megérti a nyelvet, de problémát okoz számára a megfelelő szavak megtalálása, vagy mondatok összeállítása. Mások ezzel szemben rengeteget beszélnek, ám amit mondanak, az nehezen vagy egyáltalán nem érthető kommunikációs partnerük számára; ezeknek az embereknek gyakran iszonyú nehézséget okoz a nyelv megértése. A legtöbb afáziában szenvedő ember nyelvi kompetenciája valahol e két véglet között mozog. Fontos megjegyezni, hogy egy átlagos afáziás ugyanúgy rendelkezik teljes intellektuális képességével.

Majdnem minden esetben bekövetkezik a nyelv bizonyos mértékű spontán felépülése az afázia kialakulásakor. Ez a felépülés nagyon ritkán, majdhogynem soha nem teljes. Ennek ellenére sok gyakorlással, erőfeszítéssel és kitartással javulás érhető el.

Az afázia kialakulása

Az afázia agysérülés következtében alakul ki. Ezen sérülések eredete legtöbbször valamilyen érrendszeri rendellenesség.

Az ilyen rendellenességet szélhűtésnek, agyvérzésnek, illetve apoplexiának (gutaütésnek) is nevezik. Az orvosi terminológiában a CVA (cerebrovascular accident) rövidítés használatos, mely az agyi ereket érintő balesetekre utal. Az afázia kialakulását okozhatja továbbá egy trauma (olyan agyi sérülés, melyet például egy autóbalesetben szenvedhetnek el), vagy agytumor is.

Agyunk működéséhez oxigénre és glükózra van szükség. Ha egy CVA következtében vagy egy másik említett okból kifolyólag az agyi vérkeringés felborul, agysejtek pusztulnak el azokon a területeken.

Az agynak különböző területei vannak, melyek különböző funkciókat töltenek be. A legtöbb embernek a nyelvhasználatot érintő területek a bal agyféltekéhez tartoznak. Afázia esetében ezek a területek sérülnek.

Milyen további problémák fordulhatnak elő?

Ritkán fordul elő, hogy valaki csak afáziában szenvedjen. Igen gyakran az agy más területei is károsodnak. További problémák lehetnek például:

- félig lebénult állapot. Afáziásoknál ez általában a test jobb oldalát érinti. A test egyik oldalán az izomműködés megsérül, melynek következtében az izmok többé nem koordinálhatók megfelelően.
- félvakság (hemianopsia, hemi=fél, an=fosztóképző, opsia=látás). Legtöbb esetben a betegek mindent látnak, mely az egészséges felük perifériáján van, de a sérült oldalon lévőket nem.
- bizonyos cselekvések kivitelezésének képtelensége (apraxia, a=fosztóképző, praxia=cselekvés). Az olyan egyszerű cselekvéseket, mint például az öltözködést, az evést vagy az ivást a beteg nem képes többé tudatosan véghez vinni. Egy apraxiában szenvedő egyén például nem tud elfújni egy gyertyát, ha arra kéri (tudatos cselekvés), ugyanakkor automatikusan elfújja a gyufát, melyet a kezében tart, ha fennáll a veszélye, hogy megégeti magát.
- evési, ivási, illetve nyelési problémák (diszfágia, disz=nem jól, fágia=nyelés). Az agysérülés következtében a nyelőizom lebénulhat, túl érzékeny, vagy akár érzéketlenné is válhat. Emiatt az evés és az ivás nehéz feladattá válnak. A bénulás és az arc egy részének érzéketlenné válása következtében a nyál észrevétlenül kifolyhat a száj sarkából.
- memória problémák. Információ előhíváskor a nyelv rendkívül fontos szerepet játszik. A nyelvi problémák miatt tehát a memória is gyengébben működik. Ezért érdemes mindig megjegyezni néhány kulcsszót, mert az segít egy afáziásnak megjegyezni dolgokat.
- eltérő reakció. Néha az agysérülés elszenvedése után az egyén teljesen másképp reagál eseményekre, mint azelőtt. Az érzelmek, érzelemkifejezés szabályozása nehezebbé válik. Előfordulhat, hogy valaki többet nevet vagy sír; illetve, hogy sokkal nagyobb erőfeszítésbe kerül azt abbahagyni.
- epilepszia. Amikor az agy felgyógyul egy sérülésből, hegszövet keletkezik az agyban. Gyakran ez a hegszövet úgymond rövidzárlatot okozhat az agyban; melynek következtében a test rángást produkál, a betegnek sokszor légzési problémái vannak, illetve eszméletét is vesztheti. Egy ilyen epilepsziás roham ugyan

csak néhány percig tart, ám gyakran olyan váratlanul tör rá az egyénre, hogy az számára és környezete számára is rendkívüli ijedséget okozhat.

A fenti lista az afázia mellett jelentkező problémákról közel sem teljes. Az afázia tünetei és járulékos következményei minden érintett számára különbözőek. A fent említett nehézségek bármelyike jelentkezhet az afáziával, ám nem szükségszerűen.

Az afázia kezelése

Sok afáziás részesül kórházi kezelésben, mely legtöbbször az agykárosodás elszívődése után történik. A kórházból való elbocsátást követően több afáziás további kezelésre szorul, ám nem mindig világos, kihez fordulhatnak segítségért. Fontos, hogy a beteg konzultáljon kezelőorvosával a számára alkalmas lehetőségekről. Az afázia kezelése majdnem minden esetben beszédterapeuta segítségével történik. Elvileg minden afáziás jogosult beszédterápiára. A kezelés időtartama többek között összefügg az afáziából való gyógyulás mértékével, valamint az adott ország lehetőségeivel és szabályozásaival.

Irányelvek a kommunikációhoz

Az afázia következtében a beteg megértésének és önkifejezésének módja megváltozik. A fennmaradó kommunikációs lehetőségek maximális kihasználásával azonban az emberek így is tudnak kommunikálni az afáziásokkal. Egy súlyos afáziában szenvedő gyakran csak a legfontosabb szavakat érti meg egy mondatból; csak a "kulcsszavakat" fogja fel. A dolgok mindössze kulcsszavakon keresztül történő megértése azonban félreértésekhez vezethet, hiszen a kulcsszavak kombinációja és általános jelentése miatt a közléstartalom különféleképp értelmezhető. Gyakran egy egészséges és egy afáziás azt hiheti, jól megértette egymást, ám egy későbbi reakció olykor megcáfolja ezt.

Ha egy afáziásnak akar mondani valamit

- Először is hagyjon kellő időt a társalgásra! Üljön le kényelmesen és teremtsen szemkontaktust!
- Ha tart a társalgástól, akkor először mondjon magáról valami egyszerű információt, aztán kérdezzen olyan dolgokat, melyekre maga már ismeri a választ!
- Beszéljen lassan, használjon rövid mondatokat és hangsúlyozza a mondatok leglényegesebb szavait!
- Írja le a legfontosabb szavakat! Ismétlje meg a közlendőjét és adja oda afáziás társának, amit leírt! Az írott információt a beteg emlékeztetőül, vagy kommunikációs eszközként is fel tudja használni.
- Segítse afáziás társát az önkifejezésben mutogatással, gesztikulálással, rajzolással, vagy írással; illetve kérdezze meg, ő meg tud-e mutatni, le tud-e rajzolni vagy írni bármit abból, amit ki akar fejezni! Keresgéljen vele együtt a zsebszótárban vagy a társalgási könyvben!

Ha egy afáziás akar mondani valamit Önnek

Először is tisztázni kell, kik az érintettek, mi történik vagy történt, illetve lehetőleg azt is, hogy az esemény hol és mikor történik vagy történt. Nagyon fontos, hogy Ön megfelelő kérdéseket tegyen fel, legyen találékony és a lehető legmódszeresebben haladjon előre a társalgásban! Mindig törekedjen rá, hogy többválasztásos kérdéseket tegyen fel, melyekre felsorolja a választási lehetőségeket!

Kommunikációs segítség

Számos országban speciális képes könyveket használnak szavakkal és rajzokkal. A szavakra vagy képekre való mutogatással a beteg világosan kifejezheti, amire gondol. Érdeemes megkérdezni az orvost vagy a beszédterapeutát, hogy ezek a segédeszközök elérhetőek-e az adott országban. Ha nem, sajátkezűleg is készíthető ilyen kommunikációs könyv; mely tartalmazza az afáziás személy számára fontos képeket, rajzokat és szavakat. Ennek segítségével eseményekről és érzelmekről is lehet társalogni.

Amikor egy ilyen könyv használatával kommunikálunk egy afáziással, vele együtt kereshetjük meg a társalgáshoz szükséges fogalmakat. Gondoskodjunk róla, hogy legyen kéznél papír és ceruza! Így leírhatjuk egymás alá a beszélgetés legfontosabb szavait, ami megkönnyíti a társalgás tartalmának követését és felidézését.

A türelem mindent legyőz

Egy afáziással való társalgás rengeteg időt és türelmet igényel. A felsorolt tanácsok ellenére előfordulhat, hogy mégsem igazán működik a kölcsönös megértés. Ilyenkor hagyjuk a témát egy időre, majd próbálkozzunk vele később; valószínűleg úgy több sikerrel járunk.

További információk

Az Afázia Nemzetközi Egyesületének (Association Internationale Aphasie /AIA/) honlapján különböző nyelveken további információkat találhat az afáziáról: www.aphasia-international.com. Itt megtalálhatja az afáziával foglalkozó nemzeti egyesületek linkjeit is, melyek mindegyike az adott ország nyelvén szolgál információval az afáziáról.

Ennek a honlapnak a célja, hogy felhívja a figyelmet az afáziára, illetve elősegítse az afáziások csoportjainak kapcsolatteremtését; ezáltal megakadályozva, hogy az afáziában szenvedőknek társadalmi elszigeteltségben kelljen élniük.